

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 24 februari 1928 kl. 12.30 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om upphävande av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följdförfattningar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 369, vilken behandlats av första lagutskottet, hava herrar *Anderson* i Storegården och *Petersson* i Lerbäcksbyn hemställt, att riksdagen ville besluta, att lagen den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följdförfattningar skall upphöra att gälla från och med den 1 juli 1928, och att de lagar och författningar, i vilka sagda lag föranlett ändringar och tillägg, skola återställas i det skick de hade före åbolagens införande.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Den 4 juni 1926 utfärdades lag om upplåtelse under åborätt av viss jord ävensom åtskilliga andra lagar, innefattande av åbolagen föranledda ändringar i vissa författningar. Den 17 december 1926 utfärdade Kungl. Maj:t vidare dels en förordning angående grunder för upplåtande från vissa kronoegendomar av jordbrukslägenheter under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord samt av egnahemslägenheter, dels en kungörelse med tillämpningsföreskrifter till åbolagen, dels ock en kungörelse med tillämpningsföreskrifter till nyssnämnda förordning. Samtliga nu nämnda författningar trädde i kraft den 1 januari 1927. De i nyssberörda förordning stadgade grunder för lägenheters upplåtande hava av riksdagen år 1926 efter därom av Kungl. Maj:t i proposition nr 24 framlagt förslag godkänts, varemot kungörelserna med tillämpningsföreskrifter icke varit föremål för riksdagens prövning.

*Åbolagen
m. m.*

Det arbete med åtföljande kostnader, som åborättsinstitutet enligt vad motionärerna framhålla medför, torde väsentligen vara föranlett av stadgandena om åborättsvärdering. Härom föreskrives i 3 och 4 §§ i förordningen angående grunder för upplåtande av lägenheter bland annat, att förslag till upplåtelse av jordbrukslägenheter från kronoegendom skall för varje sådan lägenhet innehålla utredning och yttrande, huruvida lägenheten bör upplåtas såsom åbo-

*Åborätts-
värdering.*

lägenhet med rätt för åbon att inlösa lägenheten i enlighet med vad därom är stadgat i åbolagen *eller* såsom åbolägenhet under förbehåll, att sådan inlösningsrätt ej må förekomma, *eller* — under äganderätt — såsom jordbruks-egnahemslägenhet. På det att dispositionsförslaget ej må föregripa ett slutligt val av upplåtelseform, skall detsamma därjämte upptaga, oavsett om uppskattningsmännen förorda den ena eller andra upplåtelseformen, såväl särskilda försäljnings- och arrendevärden som även den avgäld, som vid upplåtelse under åborätt bör utgå för första avgäldstiden, samt den köpeskilling, som åbo i dylikt fall bör erlægga vid inlösen av å lägenheten befintliga, kronan tillhöriga hus.

I 4 § i kungörelsen med tillämpningsföreskrifterna till den nämnda förordningen stadgas ytterligare, att vid uppgörande av förslag till bildande av jordbrukslägenheter skall iakttagas, bland annat,

att i fråga om varje lägenhet, i den mån så kan ske, i protokollet över förrättningen anteckning verkställas angående lägenhetens areal och dess fördelning i olika ägoslag, jordens beskaffenhet och hävd, diknings- och dräneringsförhållanden, växtföljd och medelskörd under de sista fem åren av samtliga förekommande slag av jordbruksprodukter, beskaffenheten av trädgårdsanläggning, antal kreatur och dragare, som finnas å lägenheten, med angivande tillika huruvida förefintligt antal kreatur är att anse såsom litet, normalt eller stort, ävensom förhållanden i övrigt, som anses vara av betydelse för bedömning av jordens skick och produktionsförmåga;

att, därest skog eller torvmosse finnes å till upplåtelse föreslagen lägenhet, bland villkoren för upplåtelse under åborätt angives, huruvida åbon bör medgivas rätt till skogsfång eller torvtäkt för lägenhetens behov; skolandet, om rätt till skogsfång anses böra medgivas åbon, tillika föreslås den myckenhet virke, åbon i mån av tillgång och behov årligen högst skall äga avverka;

att yttrande avgives angående den tid, för vilken avgäld för lägenhet, som upplåtes under åborätt, bör bestämmas; samt

att anteckning i förrättningsprotokollet verkställas om värdet, uppskattat på närmare angivet sätt, av behållna avkastningen av lägenheten ävensom angående de grunder, efter vilka avgäldens storlek föreslås.

Angående frågan om företrädet mellan de olika upplåtelseformerna, äganderätt och åborätt, anförde föredragande departementschefen vid framläggandet för 1926 års riksdag av ovannämnda proposition nr 24 med förslag till grunder för upplåtande från vissa kronoegendomar av jordbrukslägenheter under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord samt av egnahemslägenheter:

Beträffande företrädet mellan de olika upplåtelseformer, som skulle kunna förekomma i fråga om jordbrukslägenheter — åborätt och äganderätt — torde de i det särskilda fallet föreliggande omständigheter i regel böra vara bestämmande. Med hänsyn till åborättsinstitutets betydelse dels för möjliggörande för de minst bemedlade att åtkomma jord och dels för tryggnad av det med upplåtelsen avsedda syftet, torde ett tillämpande av nyss nämnda regel komma att medföra, att upplåtelse i flertalet fall verkställas under åborätt. I sådana fall, där särskilt intresse föreligger för kronan att avyttra viss fastighet, och svårigheter kunna tänkas uppstå att få upplåtelse till stånd under åborätt eller dylik skulle bli för kronan oförmånlig, torde dock upplåtelse under äganderätt böra föredragas. Detsamma synes böra gäl-

la sådana lägenheter, där jordbruksjordens areal är ringa och där det alltså närmast är fråga om hantverkare- eller arbetaresmåbruk. Beträffande åter de något större jordbruken, där brukaren beräknas kunna av lägenhetens jordbruk hämta den huvudsakliga bärgningen för sig och sin familj, synas desamma företrädesvis böra upplåtas såsom åbolägenheter. Emellertid läser det — åtminstone till en början och innan erfarenhet vunnits — vara mest ändamålsenligt, att i detalj bindande föreskrifter ej meddelas rörande valet av upplåtelseform, utan torde, såsom jag nyss angav, föreliggande omständigheter i regel böra vara bestämmande. Vid dylikt val torde viss hänsyn jämväl böra tagas till de önskemål beträffande upplåtelseformen, som må framkomma från jordspekulanter, i den mån ett beaktande av dessa önskemål ej befinnes stridande mot det allmännas intresse. I sitt förenämnda yttrande har också domänstyrelsen tagit avstånd från tanken, att i förevarande bestämmelser skulle stadgas företräde för upplåtelser under åborätt.

Jordbruksutskottet, som behandlade propositionen, yttrade i utlåtande nr 65, som av riksdagen godkändes:

Utskottet får till en början framhålla, att det av departementschefen sålunda berörda spörsmålet delvis kommit i ett ändrat läge genom riksdagens beslut om införande i lagen av rätt till inlösen under vissa förutsättningar av åbofastighet. Utskottet anser det emellertid bäst överensstamma med riksdagens beslut rörande åborättslagen att i förevarande avseende icke nu föregripa, vad en kommande erfarenhet kan giva vid handen vara den lämpliga utvecklingen. Då vidare riksdagen genom sin befattning med förevarande upplåtelsefrågor kommer i tillfälle att praktiskt taga ståndpunkt till förevarande spörsmål, anser utskottet obehövt att nu närmare ingå på desamma.

Motionärerna anföra huvudsakligen två skäl för sitt förslag om upphävande av åbolagen jämte följd författningar. Å ena sidan skulle åborätten icke få någon praktisk betydelse, som motiverade dess bibehållande, å andra sidan skulle själva åborättsinstitutet medföra väsentligt ökat arbete för domänverket med ty åtföljande kostnader.

Utskottet.

Enligt utskottets mening är det ännu för tidigt att yttra sig om, huruvida åborätten skall erhålla praktisk betydelse såsom upplåtelseform. Lagstiftningen har gällt allenast under omkring ett år, och den erfarenhet, som nu föreligger, omfattar givetvis för kort tid för att kunna utgöra tillräckligt stöd för motionärernas påstående. Då emellertid den jämförelsevis omfattande och för menige man måhända i viss mån invecklade lagstiftningen möjligen bidragit till att göra åborätten mindre eftersökt, vill utskottet i detta sammanhang uttala önskvärheten av ett övervägande från Kungl. Maj:ts sida, huruvida icke det vore lämpligt att söka sprida kännedom om denna upplåtelseform och villkoren för dess användande.

Att åborättsinstitutet i dess nuvarande gestaltning medför både arbete och kostnader för de personer och myndigheter, som hava att skaffa därmed, är tydligt. Såsom redan anförts torde detta väsentligen föranledas av stadgandena om åborättsvärderingen. Emellertid är att märka, att värderingen skall ske i samband med upprättandet av förslag till disposition av kronolägenheter och således icke läser medföra extra kostnader för förrättningsmän-

nens inställelse. Givet är också, att, då åborättsvärdering första gången äger rum, arbetet härmed måste vara mera besvärligt och tidsödande än vad det kan förväntas bli framdeles. Utskottet vill härjämte fästa uppmärksamheten därá, att för närvarande pågår genom 1927 års kronojordssakkunniga en utredning av frågan om ändringar i förfaringssättet och bestämmelserna rörande försäljningar och andra upplåtelser från kronans jordbruksdomäner. Det synes kunna antagas, att vid denna utredning jämväl kommer under övervägande, huruvida och i vad mån i nu gällande regler om upplåtelse under åborätt av kronolägenheter kan åvägbringas en ändring, ägnad att förenkla förfarandet och nedbringa kostnaderna för detsamma.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 24 februari 1928.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Klefbeck, Larson* i Lerdala*, *Borell, Schlyter, Anderson* i Hägelåkra, *John O. Karlsson* och *Bissmark*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam**, *Leo, Karlsson* i Vätö, *Carlson* i Mölndal*, *Johanson* i Huskvarna, *Olsson* i Rimforsa och *Persson* i Trången.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.